

Arxiu Comarcal del Baix Ebre

Guia del Professorat | Unitat didàctica Innocenci Paulí Galceran

CAMP D'APRENTATGE DE L'EBRE

<http://www.xtec.es/cda-delta>

cda-delta@serveis.xtec.es

«DESCOBREIX LA TEUA CIUTAT»

Arxiu Comarcal del Baix Ebre

Guia del Professorat | Unitat didàctica Innocenci Paulí Galceran

«DESCOBREIX LA TEUA CIUTAT»

Idea i realització: Arxiu Comarcal Baix Ebre

Autors del treball: Laura Tienda Martínez

Recerca: Laura Tienda Martínez
David Garcia Comaposada

Disseny i maquetació: David Garcia Comaposada

Dibuixos: Albert Curto Homedes

Revisió de textos: Miquel Estrampes Blanch

Agraïments: Salvador Tió Sauleda
Colección Fernández Rivero
Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya
Museu d'Història de la Medicina de Catalunya
Juan José Díaz Prosper
José Ramón Cacer Matinero
Alfons Zarzoso
Jaume Perarnau Llorens
Juan Antonio Fernández Rivero

Edita: Ajuntament de Tortosa
Ensenyament

Índex

Presentació	7
L'Arxiu Comarcal del Baix Ebre	8
Quadre de fons de l'Arxiu	9-10
Objectius	11
Activitats d'exploració	12
Activitats d'introducció	12-16
Activitats d'estructuració i/o avaluació	17
Temps i necessitats	17
Biografia d'Innocenci Paulí Galceran	18-19
Seqüència cronològica	20
Glossari	21
Bibliografia i documents	22

Presentació

Aquesta activitat està adreçada a alumnes d'Educació Secundària. Us proposem la visita a l'Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre, així com un apropament a les diferents funcions que s'hi realitzen i al patrimoni documental que hi podem trobar.

En un futur i per raons diverses, pot resultar de gran utilitat per als vostres alumnes saber que tenen accés a tot aquest volum d'informació i que només la podran trobar a l'Arxiu.

Hem pensat que una bona forma perquè els alumnes entrin en contacte de forma activa amb els materials que ofereix l'arxiu seria fent-los investigar. Els plantejem un interrogant: Es pot reconstruir la vida d'una persona X i la situació econòmica, social i política que li va tocar viure a través de la documentació que va generant al llarg de la seva vida junt amb la que es genera al seu entorn proper?

Mitjançant una sèrie de documents com ara partides de naixement i defunció, diaris, fotografies... i amb l'ajuda del quadern de l'alumne i d'un monitor, el que proposem és que els alumnes, treballant en petits grups de 3 o 4, seleccionin, organitzin i prenguin decisions estudiant els documents.

Posteriorment hauran de comunicar i posar en comú totes les informacions trobades i ordenar-les cronològicament per tal que puguin reflexionar i donar resposta a la pregunta inicial.

L'activitat anirà acompanyada de la visita a l'arxiu, on aprendran tot el procés que haurien de fer si vinguessin a fer una consulta, on hi ha la sala d'atenció al públic, com haurien d'omplir la fitxa d'usuari, la normativa interna de l'ACBEB d'accés i ús, i també on i com es conserven els diferents documents.

També us proposem activitats d'exploració, d'introducció i d'estructuració, per a realitzar al centre de forma prèvia i posterior a la visita, així com un mitjà per avaluar els alumnes. Totes elles complementen l'activitat que es farà in situ a l'arxiu i considerem que són prou interessants i enriquidores per portar-les a terme.

Laura Tienda Martínez
Historiadora

L'Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB) fins fa poc Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre (ACTE) va ser creat l'any 1983 per mitjà de la signatura d'un conveni entre el Departament de Cultura de la Generalitat i l'Ajuntament de Tortosa; conveni que no es va fer efectiu fins al 1992. Aquest arxiu, de competència comarcal, s'integra dins la Xarxa d'Arxius Comarcals i resta adscrit a nivell de gestió al Consell Comarcal del Baix Ebre, segons competències delegades de la Generalitat el 1991.

L'actual seu, el col·legi de sant Jaume i sant Maties (edifici singular renaixentista del s. XVI que forma part del complex dels Reials Col·legis), va ser inaugurada el 17 de juliol de 1997.

La funció fonamental de l'ACTE és la de preservar, conservar i difondre la part del patrimoni documental del seu àmbit competencial, la comarca del Baix Ebre.

El centre aplega els fons del que havia estat l'arxiu de la Ciutat de Tortosa, institució generada a finals del s. XIII, amb una valuosa i voluminosa documentació històrica que comença a partir de la Carta de Poblament atorgada per Ramon Berenguer IV, el 1149, i que de forma força continuada arriba fins als nostres dies. Les grans sèries documentals dels llibres d'acords o provisions, llibres de clavaria, llibres d'ordenances o establiments, llibres d'obra, llibres d'albarans, llibres de la Taula de Canvi, etc...configuren l'estructura principal de la riquesa d'aquest fons. Cal comptar, a més, dins de la secció històrica, amb més de 1700 pergamins i 6000 documents solts, tot destacant dues peces documentals de primer ordre: el còdex manuscrit del Llibre de les Costums (s. XIII) i la recopilació de les Constitucions de Catalunya del s. XV.

Més enllà del fons municipal de Tortosa, l'arxiu aplega més d'una seixantena de fons administratius i històrics, tant privats com públics, que han estat transferits o cedits en dipòsit, i que representen uns 3000 m. de documentació. Es tracta d'un variat ventall documental on s'inclouen tant fons notariaus, judicials, patrimonials, personals com d'empresa, d'institucions o d'entitats associatives. El conjunt de tots ells ens aporta el millor testimoni de l'activitat humana de la societat d'aquest territori.

Manuscrits, documentació electrònica, mapes, fotografies, cartells, enregistraments sonors, plànols, discs, gravats, impresos, són algunes de les tipologies documentals que es poden oferir.

Quadre del fons

	<i>Dates extremes</i>	<i>Inventari</i>	<i>Accessibilitat</i>
Fons de la Generalitat de Catalunya			
1.1. Serveis Territorials del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca	1881-1990	1	Restringit
1.2. Serveis Territorials del Departament de Cultura	1984-1987	2	Restringit
1.3. Agència Catalana de l'Aigua	1972-2004	3	Restringit
1.4. Servei Territorial d'Urbanisme de les Terres de l'Ebre	1966-2000	En procés	-
Fons de l'Administració Local			
2.1. Ajuntament de Tortosa	1149-2001	4, 5, 6, 7	4 i 7 Restringit
2.2. Consell Comarcal del Baix Ebre	1990-2000	8	Restringit
Fons de l'Administració Perifèrica de l'Estat			
3.1. Dirección General de Regiones Devastadas. Oficina Comarcal de Tortosa-Ministerio de Vivienda	1939-1981	9, 10, 11	Públic
3.2. Ajudantia Militar de Marina de Tortosa	1816-1954	12	Públic
Fons notarial			
5.1. Districte de Tortosa	1348-1977	13, 14	Restringit últims 100 anys
5.2. Districte de Gandesa	1613-1899	15	Públic
Fons judicials			
6.1. Jutjat de 1ª instància i instrucció de Gandesa-jutjat comarcal i de districte de Gandesa	1930-1989	16	Restringit
6.2. Jutjat de 1ª instància i instrucció número 1 de Tortosa	1927-1980	17	Restringit
6.3. Jutjat de 1ª instància i instrucció número 2 de Tortosa	1955-1980	18	Restringit
6.4. Jutjat de 1ª instància i instrucció número 3 de Tortosa	1939-1989	19	Restringit
6.5. Jutjat de 1ª instància i instrucció número 4 de Tortosa	1950-1989	20	Restringit
Fons Registrals			
7.1. Comptaduria d'Hipoteques de Tortosa	1785-1856	21	Públic
Fons d'Institucions			
8.1. Hospital Verge de la Cinta	1977-1987	22	Restringit
8.2. Radio Tortosa	1956-1991	23	Públic
8.3. Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre	1979-1989	24	Públic
8.4. Cambres Agràries del Baix Ebre, Terra Alta i Montsià	1939-1994	25	Públic
8.5. Col·legi d'Arquitectes: Delegació de Tortosa	1941-1990	26	Restringit
8.6. La "Veü de l'Ebre"	1989-1990	En procés	-
Fons religiosos			
9.1. Convent de Jesús	1512-1810	27	Públic
Fons d'associacions i fundacions			
10.1. Comisión Pro-Gigantes	1957	28	Públic
10.2. Sección Femenina de la FET y de las JONS	1950-1981	29	Públic
10.3. Cercle Artístic-Omnium Cultural	-	30	Públic
10.4. Gremis i Confraries	1585-1853	31	Públic
10.5. Mutua Patronal Agrícola Comarcal de Tortosa	1931-1982	En procés	-
10.6. Agrupación Mutual Tortosina	1919-1956	32	Públic
10.7. Sindicat de regants de Sant Jaume d'Enveja	1872-1926	33	Públic
10.8. Comunitat de regants d'Aldea i Camarles	1932	En procés	-
10.9. Plataforma en Defensa de l'Ebre	1970-2004	En procés	-

	<i>Dates extremes</i>	<i>Inventari</i>	<i>Accessibilitat</i>
Fons comercials i d'empreses			
11.1. Cine Fèmina	1943-1990	34	Públic
11.2. Compañía de ferrocarriles y caminos de hierro del Norte de España	1867-1980	En procés	-
11.3. Impremta Blanch	1940-1960	En procés	-
11.4. Banc de Tortosa	1932-1959	En procés	-
11.5. Fàbrica de mosaics Joan Jardí	1932-1965	En procés	-
Fons patrimonials i familiars			
12.1. Marquesos de Bellet	1500-1900	En procés	-
12.2. Beguer i Pinyol	1800-1900	En procés	-
12.3. Família Cedó	1561-1853	En procés	-
Fons personals			
13.1. Mossèn Eduard Solé	1930-1955	En procés	-
13.2. Ramon Borrell	-	35	Públic
13.3. Ramon Rodríguez de Mier Sanz	1855-1960	36	Públic
13.4. Canonge Josep Matamoros	1932	En procés	-
13.5. Manuel Arribas	1940-1960	37	Públic
13.6. Luis García Garrabella	1940-1960	38	Públic
13.7. Josep Giner Serret	-	En procés	-
13.8. Carles Sánchez Pastor	1938-2002	En procés	-
13.9. Marcel·lí Domingo Sanjuan	1911-1980	39	Públic
13.10 Gerard Vergés	1910-1925	En procés	-
13.11 José Ramos	1963-1988	En procés	-
13.12 Carlos Zaragoza	-	En procés	-
13.13. José Wenez Piñol	1846-1933	En procés	-
13.14. Enrique Bayerri Bertomeu	1923-1958	En procés	-
13.15. Ramon Tafalla Buera	1865-1946	En procés	-
Col·leccions			
14.1. Gravats	1600-1900	En procés	-
14.2. Fotografies	1870-1998	En procés	-
14.3. Plànols	1600-1900	En procés	-
14.4. Cartells	1800-2000	41	Públic
14.5. Enregistraments sonors	1970-2001	En procés	-
14.6. Discs	-	En procés	-
14.7. Programes festa major	1906-2007	42	Públic
14.8. Hemeroteca	1845-2007	43	Públic
14.9. Catàlegs	1942-2007	44	Públic
14.10. Invitacions	1893-2007	45	Públic
14.11. Programes	1881-2007	46	Públic
14.12. Prospectes informatius	1910-2007	47	Públic
14.13. Col·lecció la Recuperació de la Memòria Històrica	2005-2006	En procés	-
14.14. Revistes Locals	1948-2006	En procés	-

Els objectius a partir dels quals hem dissenyat aquesta activitat i els seus continguts tenen com a base les competències bàsiques (Decret 142/2007); segons aquestes, l'alumnat ha d'adquirir habilitats socials i coneixements científics que li permetin comprendre el món i conèixer les causes i conseqüències dels problemes socials per desenvolupar una consciència ciutadana. Així doncs, parlarem de vuit competències, que englobaran els nostres objectius.

1. Competència comunicativa, lingüística i audiovisual. Comunicar idees i informacions oralment amb claredat i ordre. Expressar idees i organitzar informacions de manera eficaç sobre fets històrics, socials...

2. Competència artística i cultural. Llegir i interpretar informació a través dels diferents materials escrits, imatges... Presentar materials per mostrar allò que han après.

3. Tractament de la informació i competència digital. Buscar, seleccionar i organitzar informació a través de fonts diverses. Situar etapes i fets de la història personal, familiar, local, en el temps i en una estructura cronològica.

4. Competència matemàtica. Representar gràficament fets històrics. Recollir i representar gràficament dades estadístiques.

5. Competència d'aprendre a aprendre. Plantejar-se preguntes que puguin ser objecte d'investigació. Utilitzar habilitats de planificació del treball.

6. Competència d'autonomia i iniciativa personal. Implicar-se en el treball de grup, tot prenent decisions individuals i participar en la presa de decisions col·lectives.

7. Coneixement i interacció amb el món físic. Utilitzar críticament fonts d'informació que facin servir diferents tipus de suport per observar i analitzar l'entorn. Descriure, analitzar i valorar els canvis i conseqüències d'algun esdeveniment.

8. Competència social i ciutadana. Participar en els projectes de conservació i comunicació del patrimoni i de la memòria

històrica. Donar valor a la transmissió del llegat del passat a les generacions futures.

Partint d'aquesta base, els objectius d'aquesta activitat seran els següents:

- Seleccionar, analitzar i interpretar informació històrica de fonts directes i indirectes, realitzar algunes activitats d'indagació i síntesi per obtenir conclusions raonades aplicant la terminologia apropiada.

- Compartir amb la resta del grup els resultats obtinguts a partir de la recerca d'informacions.

- Valorar la història com a disciplina i l'anàlisi històrica com un procés en constant reelaboració, i emprar el coneixement històric per argumentar les seves pròpies idees i revisar-les de manera crítica, tenint en compte nova informació i superant estereotips i prejudicis.

- Valorar el paper dels homes i les dones, individualment i col·lectivament com a subjectes de la història i exercitar l'empatia històrica.

- Conèixer l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre, tant la institució com les seves infraestructures.

- Valorar la necessitat de conservar el patrimoni documental i la tasca que realitzen els arxius històrics.

Libre de les Costums de Tortosa

Activitats d'exploració

Abans de la visita a l'Arxiu els alumnes hauran de ser informats per part dels seus docents sobre l'activitat que aniran a realitzar. Hem pensat que una manera interessant d'entendre la importància que tenen els documents històrics, i per tant de la necessitat de la seva conservació, es podria començar a treballar a l'aula i de forma prèvia.

Així doncs, el que us proposem és la següent activitat: que els alumnes cerquin i portin a classe tants documents propis com puguin, que hagin generat i acumulat en el seu dia a dia, com per exemple: les seves qualificacions acadèmiques, el DNI o passaport, fotos amb els companys, certificats d'haver participat en algun acte esportiu, entrades a concerts o del cinema, tríptics de museus que hagin visitat...

Un cop reunits aquests materials se'ls plantejaríem dues preguntes claus a respondre, bé en grup o individualment:

- Quins dels documents recollits, en un futur, podran ser considerats documents amb cert valor històric?

- Quina informació ens estan donant aquests documents sobre la vida de cada un dels alumnes?

Per a poder respondre aquestes preguntes hauran de tenir uns quants conceptes clars, com per exemple quines tipologies de documents hi ha. És per això que al quadern de l'alumnat hem decidit fer-hi constar un glossari amb tot un seguit de conceptes, que també s'haurien de treballar de forma prèvia a la visita per tal de facilitar la comprensió del que veuran.

Activitats d'introducció

Als alumnes els farem reconstruir la vida d'un personatge: Innocenci Paulí i Galceran (1854-1921) a través d'un seguit de materials que posarem al seu abast.

Treballaran en petits grups d'aproximadament tres alumnes, partim de la idea que les classes que vindran a l'arxiu seran d'uns 30 alumnes, així que estariem parlant d'un total de 10 grups. A cada un d'aquests petits grups els deixarem "una caps" on hi haurà còpies de diferents documents.

No hi haurà una còpia de cada tipologia, sinó distintes, els alumnes hauran de trobar la que pertany al personatge que investiguen i descartar tots aquells documents que no els serveixen per a aquest propòsit.

Mostra de les tipologies de documents de l'activitat

- 1 Registre civil
- 2 Notes periodístiques
- 3 Llistats d'escolarització
- 4 Relació en les lleves
- 5 Contracte de capitols matrimonials
- 6 Fotografies
- 7 Rebuts de pagaments en una associació
- 8 Invitacions a actes socials
- 9 Correspondència
- 10 Acords municipals
- 11 Fullets polítics
- 12 Certificats mèdics
- 13 Documents de transports

- 14 Testaments
- 15 Esqueles mortuòries
- 16 Programes de festes
- 17 Documents de pertinença a una societat cultural
- 18 Documents notarial de cessió d'un bé immoble
- 19 Documents de compra o d'arrendament d'una finca
- 20 Expedients municipals
- 21 Rebuts diversos
- 22 Publicitat
- 23 Protocols notarials
- 24 Publicacions
- 25 Cartells

Cada grup tindrà una feina concreta a realitzar i aquesta vindrà pautaada per uns qüestionaris que els donarem a l'Arxiu i les respostes les hauran d'escriure als seus dossiers.

Quan tots els grups hagin acabat la seva cerca per separat, arribarà el moment de

compartir la informació que han trobat amb la resta de companys. Les diferents aportacions hauran de ser endreçades de forma cronològica i després hauran de valorar si han pogut o no reconstruir la vida d'aquest personatge.

Questionari 1

Què investiguem?

Com sabeu volem que investigueu l'Innocenci Paulí i Galceràn, personatge que va viure a la Tortosa de mitjans del s.XIX i principis del XX. Davant vostre teniu un seguit de documents, alguns dels quals ens poden aportar informació sobre el nostre personatge, d'altres ens ajudaran a fer-nos una idea de la societat la qual li va tocar de viure, i no-més serveixen per a complicar-vos una mica la cerca, ja que com podeu imaginar quan arribes a un arxiu i vols trobar una informació concreta l'has de buscar i no sempre és fàcil, això sí la trobes.

Per sort som força gent i ens podem repartir la feina, també és cert que no tenim gaire temps per a portar a terme la nostra investigació, però com que això només és un simulacre, si fos necessari el monitor us donarà un cop de mà.

Què heu de trobar el Grup 1?

Com que sou els primers hem pensat que intenteu trobar els inicis del nostre personatge.

1.1 Quan i on va néixer Innocenci Paulí i Galceran?

1.2 Com es deien els seus pares i avis?

1.3 On va ser batejat?

Hi ha un parell de documents que ens poden donar informació de com funcionaven les escoles a l'època de Paulí.

1.4 Estudiaven junts nois i noies?

1.5 Tothom tenia accés a l'educació?

Per a poder informar als vostres companys de com heu trobat aquesta informació, intenteu explicar a quin tipus de document heu trobat les dades. Recordeu que a la part posterior del quadern teniu un llistat amb les diferents tipologies de documents que esteu manipulant.

exemple d'un dels qüestionaris que se'ls donarà als alumnes

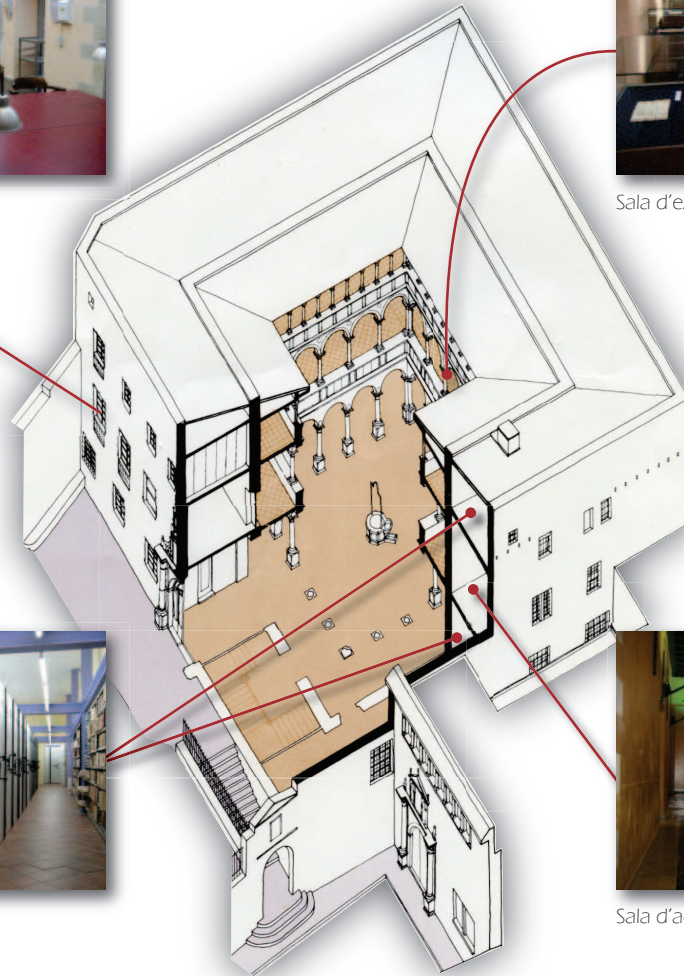
Sala d'atenció al públic

Sala d'exposicions

Dipòsits

Sala d'actes

L'activitat vindrà precedida de la visita a l'arxiu, on, com ja hem explicat, observaran in situ les infraestructures, el procés que hauran de seguir per a poder fer una consulta, i on i com es conserva el patrimoni documental. També els explicarem quins són els seus drets: segons la Llei 10/2001, del 13 de juliol, d'Arxius i Documents, "l'accés als documents públics és un dret que té tota persona, independentment de la seva nacionalitat, de la condició o de la funció que tingui..."

Un cop arribi el grup a l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre, situat als antics Reials Col·legis de Tortosa, aprofitant la zona del pati interior se'ls farà una breu introducció sobre la història de l'edifici i com va ser restaurat, en un principi per emplaçar el Museu de Tortosa i com finalment va esdevenir la seu de l'Arxiu Històric.

Després se'ls conduirà a la sala d'exposicions, que serà la sala habilitada per a acollir el grup durant la realització de l'activitat.

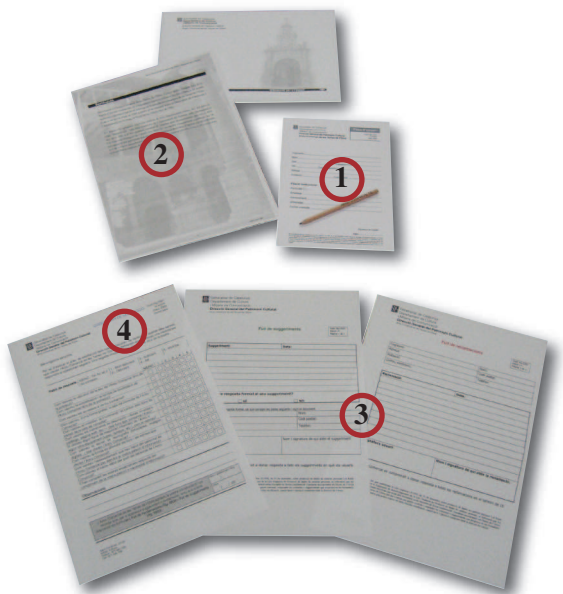
Per falta d'espai, ja que els grups que vindran seran d'aproximadament 30 alumnes, no podran accedir directament a la Sala d'Atenció al públic; tot i així, se'ls mostrarà on es troba i se'ls entregarà el sobre amb la informació per a l'usuari que habitualment els lliurarien allà. Dins d'aquest sobre trobaran:

1 La fitxa d'usuari: en el cas d'haver de fer una consulta a l'arxiu l'haurien d'omplir amb les seves dades (al sobre hi ha un llapis per a facilitar aquesta funció) i entregar-la a Informació.

2 Un qüestionari de satisfacció que es pot omplir de forma optativa.

3 Un full de Reclamacions i un altre de Suggeriments.

4 Un dossier informatiu on s'expliquen les diferents taxes per reproduccions de documents i trameses de materials; on consta

també el Quadre del fons (amb els números d'inventari) i la normativa interna de l'arxiu.

Un cop comentat el contingut del sobre i la seva funció, s'explicarà el primer dels espais:

Sala d'exposicions: Com el seu nom indica aquesta sala s'acostuma a utilitzar per acollir les diferents exposicions que es fan a l'arxiu, algunes de caràcter permanent, com és l'exposició de document antic, i d'altres de caràcter temporal. També de manera ocasional s'utilitza per a altres usos, com en el cas concret de les visites de centres educatius, en què serveix d'aula didàctica.

Es pot aprofitar perquè mirin les vitrines, on hi haurà exposats diferents documents històrics.

Sala de prearxivament i Taller de restauració: Aquesta sala té un ús intern (treballadors de l'arxiu) i multifuncional. Serveix tant com a cafeteria dels treballadors, com de taller de restauració, passant per dipòsit de documents de gran format (mapes, cartells...), magatzem especialitzat (material de papereria utilitzat a l'arxiu) i magatzem de prearxivament (documents que encara no han estat inventariats).

L'explicació d'aquest fet la trobem en la manca d'espai que pateix l'arxiu; cada una de les diferents funcions que es realitzen en aquesta sala haurien de tenir el seu propi espai que reunís les condicions adients per a les diferents tasques específiques.

En aquesta sala hi haurà preparats tot un seguit de materials (pergamins, mapes, fotos, negatius, lligalls, discos de vinil...) que serviràn per a representar els diferents formats de documents que poden trobar a l'arxiu.

Dipòsits: Situats a la planta baixa trobem els dipòsits. La majoria de documents són dins de compactes: prestatgeries de ferro hermètiques que es desplacen sobre rails, que tenen per funció protegir els documents de la pols, incendis i d'altres factors externs que podrien accelerar el seu procés de degradació. També hi ha prestatgeries amb llibres, que pertanyen a l'antic fons bibliogràfic de l'arxiu, la majoria corresponen a publicacions del s. XIX.

Activitats d'estructuració i/o avaluació

Un cop finalitzada l'activitat, i un altre cop a l'aula, s'hauria de reprendre la pregunta inicial, sobre si es pot o no reconstruir la vida d'una persona a través dels documents que l'han acompanyat al llarg de la seva vida, i si és necessària la conservació d'aquests documents i en conseqüència l'existència d'arxius històrics. Els alumnes hauran de ser capaços d'argumentar la seva resposta.

Com a mitjà per a dur a terme aquest procés creiem que una bona eina seria plantejar un debat, en què el mestre faria de moderador i en el qual els alumnes de forma individual hagin d'expressar les seves conclusions davant la resta del grup.

El tema del debat seria el següent: Són necessaris els arxius? Tots els alumnes hi hauran de participar.

Un cop finalitzat el debat i buscant la reflexió per part dels alumnes sobre tots els continguts que hauran treballat, podrien realitzar un article periodístic sobre la necessitat o no de salvaguardar el patrimoni documental i en conseqüència la necessitat o no que existeixin els arxius històrics. D'aquesta manera haurien de fer un treball de síntesi per obtenir conclusions raonades. El podrien divulgar bé a través del Blog o publicacions que realitzin al centre, així com fer-nos-el arribar a l'Arxiu Històric (acbaixebre.cultura@gencat.cat) per fer que el seu aprenentatge repercuteixi en aquesta institució.

Creiem que amb l'activitat posterior de redactar un article periodístic podria haver-n'hi prou per avaluar als alumnes.

Temps i necessitats

Les activitats d'exploració junt amb les activitats d'introducció, estructuració i avaluació es treballaran a l'aula, el temps el determinarà el mateix docent.

L'activitat i visita que realitzaran a l'Arxiu Històric tindran una durada aproximada d'1'45 hores.

Pel que fa a Paulí, des del primer moment ha estat un pou ple de continües sorpreses. Veí i deixeble de Josep Joaquim Landerer i Climent, el veurem relacionat, sempre de manera rellevant, amb molts dels esdeveniments

científics que tenen lloc a les acaballes del segle XIX; curiosament, però, sembla com si el nostre personatge s'hagués volgut fer fonedís, perquè, malgrat totes les activitats en què va participar, no el trobem anomenat en pràcticament cap recull o història que parli d'aquests episodis: expert en fotografia, responsable junt amb en Ferran d'una de les primeres connexions telefòniques que es fan a Espanya, expert electricista, inventor i protagonista principal dels inicis de l'enllumenat elèctric a Espanya, coautor del descobriment de la vacuna contra el còlera, coautor igualment de la posada en marxa del primer Laboratori Microbiològic que s'organitza a Espanya, microbiòleg, terapeuta amb sèrum, professor de bacteriologia, traductor, impulsor d'una de les primeres indústries de plaques fotogràfiques a Espanya, fotògraf, analista químic... Paulí, vet aquí una personalitat singular!

Salvador Tió Sauleda

1854 Neix a Tortosa el dia 26 de desembre.

1872 El 18 de maig es matricula a la Universitat de Barcelona, a la carrera de Ciències.

1873 Segons una sollicitud de matrícula de la Universitat de Barcelona la seva adreça de Tortosa és c/ Sant Felip Neri núm 8. El 2 d'octubre obté el títol de Batxiller a l'Institut de Tortosa.

1874 El 30 de maig es matricula a la Universitat de Barcelona a la carrera de Química.

1875 Segons un document queda "Exento de Responsabilidades de Quintas". L'1 d'octubre consta que estudia a l'Escola d'Enginyeria Industrial de Barcelona.

1877 Es torna a matricular a l'Escola d'Enginyeria Industrial de Barcelona

1878 Al gener realitza una de les primeres comunicacions telefòniques a gran distància, concretament entre Tarragona i Tortosa. És ja un expert en electricitat i telefonia. Els documents semblen indicar que ja

treballava per als Dalmau dins la Societat Eléctrica Española.

Publica un article a *Crónica Científica*. "Estudios sobre el micrófono con objeto de establecer su teoría".

1879 Durant l'estiu publica "La Instantaneidad en Fotografía".

El 10 de setembre publica, "*Divisibilidad Práctica de la Luz Eléctrica, Sistema Molera y Cebrian. Dictámen de I. Paulí*".

I també durant aquest any sortirà a *Crónica Científica* l'article "*El Telectroscopio*". "Telegrafo autográfico de Cowper".

1881 Es confirma que ja treballa a la Sociedad Española de Electricidad.

Es fa soci de la Société Française de Photographie.

1882 El 30 de setembre fa la sollicitud de matrícula a la facultat de Medicina de Barcelona

Durant aquest any també col·labora amb la Sociedad Valenciana de Electricidad.

1883 Realitza el que segurament és el primer enllumenat elèctric de la Feria de Sevilla.

- 1884** El 31 d'agost l'Ajuntament de Barcelona envia una comissió d'estudi del còlera a Marsella. Juntament amb el Dr. Ferran fa amistat amb els doctors Nicatti i Rietsch que també estudiaven com obtenir una vacuna contra aquesta malaltia. El 13 de desembre Ferran i Paulí aconseguen una vacuna contra el còlera.
- 1885** Cap a finals de març es declara una epidemia de còlera a València. Juntament amb Ferran fan la primera vacunació massiva contra aquesta epidemia. L'1 de juliol ultima l'acord comercial amb un fabricant de paper de fumar d'Alcoi per a utilitzar la marca Dr. Ferran, signa el contracte Paulí. Durant el curs 1885-1886 Paulí és professor del Col·legi del Circulo de Artesanos de Tortosa.
- 1886** Es publica *La inoculación preventiva contra el cólera asiático*. Coautoria de Paulí. A partir del 2 novembre treballa al Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona on el Dr. Ferran n'és el director.
- 1887** El 8 de novembre és nomenat metge auxiliar del Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona.
- 1888** Participa a l'Exposició Universal de Barcelona a l'apartat dedicat a l'electricitat. Al Congrés de Ciències Mèdiques, presenta una comunicació. El 9 de febrer de 1888 Ferran el recomana com a subdirector al Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona.
- 1890** Arran d'alguns problemes amb unes vacunes de la diftèria i antirabica comencen les desavinences amb el Dr. Ferran. El 16 d'agost es matricula per als estudis de medicina.
- 1891** L'Ajuntament de Barcelona reorganitza el Cos Mèdic Municipal, Paulí es destinat a l'Institut Pràctic d'Higiene a les ordres de Lluís Comenge, i Ferran continua a l'Institut Bacteriològic Municipal. Acaba definitivament la relació laboral i d'amistat amb el Dr. Ferran.
- 1894** Al juny Paulí dirigeix la fabricació de plaques fotogràfiques de gelatinobromur de plata a l'empresa "La Electra" de Barcelona. Al desembre és contractat pel doctor Vidal Solares al Laboratori Microbiològic de l'Hospital dels Nens Pobres de Barcelona.
- 1896** Encara treballa a l'Hospital de Nens Pobres i a l'Institut d'Higiene. A l'agost tradueix el llibre *La Desinfección pública* del Dr. Jules Arnould.
- 1897** El 28 d'agost es torna a matricular a la carrera de medicina. Durant aquest any fa classes com a professor a l'Acadèmia Médico-Farmacèutica de Barcelona.
- 1900** Finalment als 45 anys obté la Llicenciatura en Medicina amb una qualificació definitiva d'excel·lent. Sembla que del 1900 fins al 1916 es podria haver dedicat a fer de fotògraf professional juntament amb Lluís Bartrina.
- 1901** Al juny obté el Doctorat en Medicina. Publica fotos a la revista especialitzada *La Fotografía Práctica*.
- 1902** Continúa publicant fotos a *La Fotografía Práctica*.
- 1904** Participa com a jurat en concursos de fotografia.
- 1906** A l'octubre participa en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana.
- 1908** Segons un anunci a la premsa, té un laboratori on realitza anàlisis químiques al Passeig de Gràcia núm. 24, baixos. Aquest anunci continua sortint fins al 1912, data en què canvia de domicili professional al carrer València núm. 190.
- 1916** Afectat per la demència l'ingressa al manicomí de Nova Betlem.
- 1921** El 9 de desembre, amb 69 anys mor víctima d'una hemorràgia cerebral.

Seqüència cronològica

Entre els objectius que ens hem marcat a l'activitat, hi ha el del tractament de la informació (situar etapes i fets de la història en el temps i en una estructura cronològica) i la competència matemàtica (representar gràficament fets històrics). Aglutinant ambdós objectius hem decidit crear una línia del temps, en què els alumnes hauran de representar totes les informacions trobades en la seva investigació, que de forma prèvia hauran compartit amb la resta del grup omplint la totalitat del qüestionari que tenen en el seu quadern, i que ara hauran d'endregar creant una seqüència cronològica.

Hem pensat que d'aquesta manera els alumnes tindran una imatge molt més definida de quina és la informació real que tenen sobre el personatge que estan investigant,

l'Innocenci Paulí, així com també els pot servir com a eina per a valorar si ens podem fer o no una idea de qui era aquest personatge, és a dir, poder respondre a la pregunta inicial que articula aquesta activitat: Es pot reconstruir la vida d'una persona X i la situació econòmica, social i política que li va tocar viure, a través de la documentació que va generant al llarg de la seva vida, junt amb la que es genera al seu entorn proper?

D'aquesta forma tancaríem l'activitat realitzada a l'Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre deixant, això sí, estructurada tota la informació trobada perquè més endavant es pugui continuar treballant en les activitats posteriors i d'avaluació proposades al dossier.

Arxiu: Institució des d'on es fan funcions d'organització, de conservació i de difusió de documents i de fons documentals.

Collecció: És el conjunt de documents reunits i ordenats en funció de diferents criteris, independentment de la seva provenença.

Custòdia: Responsabilitat de tenir cura dels documents. La custòdia no inclou sempre la titularitat jurídica ni el dret d'establir l'accés als documents.

Document audiovisual: Document en què la informació és en imatges amb so o sense que transmeten l'efecte de moviment.

Document d'arxiu: És la informació enregistrada, produïda i conservada per una organització o persona en el desenvolupament de les seves activitats.

Document cartogràfic: Document en què la informació està representada a partir d'una base tècnica i matemàtica, amb el qual es pretén representar la totalitat o una part de la superfície terrestre, de l'esfera celeste o d'un cos celeste, o de qualsevol entitat real o irreal (mapes, plànols, cartes marines, etc.).

Document electrònic: Document en què la informació és manipulada, transmesa o processada per mitjans informàtics.

Document icònic: Document en què la informació es presenta mitjançant imatges. Inclou dibuixos, cartells, gravats, gràfics, fotografies, etc.

Document recapitulatiu: Ho poden ser considerats les memòries, els llibres de registre específics d'aquella sèrie en concret, els padrons, els informes, les estadístiques, les bases de dades, els fitxers, les publicacions, per exemple.

Document sonor: Document en què la informació fixada es pot reproduir com a sons.

Document tecnogràfic: Document en què la informació està representada a partir d'una base tècnica i matemàtica (geomètrica o fotogramètrica), estructures (edificis o element arquitectònics, infraestructures, etc.), artefactes (màquines, estris, peces, etc.), éssers (microorganismes, animals, elements anatòmics, etc.).

Document textual: Document en què la informació està representada utilitzant un sistema de signes alfabètics o més d'un (mitjançant el text manuscrit, mecanografiat, imprès o projectat), llegibles amb o sense l'ajuda d'una màquina.

Fons: Conjunt de documents, de qualsevol tipologia o suport, produït orgànicament i/o reunit i utilitzat per una persona, una família o un organisme.

Lligall: Conjunt de documents units mitjançant una cinta o cordill.

Plec: Cadascun dels fulls de paper doblegats per la meitat una o més vegades a la mida del llibre, que cosits amb altres formen un quadern.

Reproducció: Operació de generar un document que en representa de manera exacta un altre considerat original i que en conté immutats els continguts i la disposició formal però no necessàriament l'aparença. Aquest terme també designa el resultat d'aquesta operació.

Sèrie: Conjunt d'unitats documentals homogènies organitzades d'acord amb un sistema de classificació o conservades com a una unitat pel fet de ser el resultat d'un mateix procés de formació o de classificació, o de la mateixa activitat, o perquè tenen una mateixa tipologia.

Suport: És el material on ha estat enregistrada la informació. Els materials més utilitzats són el paper, pergami o el plàstic.

Bibliografia

ALBERCH I FUGUERAS, RAMON, *Els Arxius, entre la memòria històrica i la societat del coneixement*. Barcelona: Pòrtic, UOC, 2002

ITURRATE, G. et al. *Les fonts en les ciències socials*. Barcelona: Graó, 1996. Biblioteca de Guix, núm.105

REVERTÉ VIDAL, MARIA PILAR. *Aprenem a investigar*, Arxiu Nacional de Catalunya, Servei Didàctic. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2003

TIÓ I SAULEDA, SALVADOR. "Ferran i Paulí: La instantaneïtat en fotografia". Dins de *Quaderns d'Història de l'Enginyeria*. Volum VIII, 2007

DD. AA., *Norma de descripció Arxivística de Catalunya (NODAC)*. Barcelona: 2007, Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius, 2006

DD. AA., *Patrimoni al rebost*. Tortosa: La Veu de l'Ebre, 2004

Documents

La majoria dels documents reproduïts per a la unitat didàctica són del fons de l'Arxiu Comarcal, tanmateix una part important pel continguts relacionats amb la vida d'I. Paulí ens els han cedit diverses institucions i particulars:

Colección Fernández Rivero

Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya

Museu d'Història de la Medicina de Catalunya

Observatori de l'Ebre

Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona